

УДК 339.56

Шемчук М.Ю.

аспірант кафедри статистики,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ УЧАСТІ НАЙБІЛЬШИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В ЕКСПОРТІ-ІМПОРТІ ТОВАРІВ У 2018 РОЦІ

Метою статті є розгляд позиції найбільших регіонів України для подальшого аналізу можливих перспектив розвитку країни в регіональному аспекті. У статті розглянуто питання участі регіонів, що займають найбільшу частку в загальній структурі зовнішньої торгівлі, а саме в експорті та імпорті товарів у 2018 р., та проведено аналіз змін обсягів зовнішньої торгівлі товарами за найбільшими регіонами України по експорту та імпорту товарів, а також представлено загальний обсяг сальдо зовнішньої торгівлі за регіонами України. Проаналізовано вплив чинників (як зовнішніх, так і внутрішніх) на соціально-економічний розвиток регіонів загалом та їх місце в зовнішній торгівлі товарами зокрема. Доведено залежність між економічним розвитком регіону та мірою його участі у зовнішньоекономічній діяльності України.

Ключові слова: регіон, розвиток, експорт, імпорт, сальдо, товар, зовнішньоекономічна діяльність, частка, зростання, соціально-економічний розвиток.

СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ УЧАСТИЯ КРУПНЕЙШИХ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ В ЭКСПОРТЕ-ИМПОРТЕ ТОВАРОВ В 2018 ГОДУ

Шемчук М.Ю.

Целью статьи является рассмотрение позиции крупнейших регионов Украины для дальнейшего анализа возможных перспектив развития страны в региональном аспекте. В статье рассмотрены вопросы участия регионов, занимающих наибольшую долю в общей структуре внешней торговли, а именно в экспорте и импорте товаров в 2018 г., и проведен анализ изменений объемов внешней торговли товарами в крупнейших регионах Украины по экспорту и по импорту товаров, а также представлен общий объем сальдо внешней торговли по регионам. Проанализировано влияние факторов (как внешних, так и внутренних) на социально-экономическое развитие регионов в целом и их место во внешней торговле товарами в частности. Доказана зависимость между экономическим развитием региона и степенью его участия во внешнеэкономической деятельности Украины.

Ключевые слова: регион, развитие, экспорт, импорт, сальдо, товар, внешнеэкономическая деятельность, доля, рост, социально-экономическое развитие.

STATISTICAL ANALYSIS OF THE PARTICIPATION OF THE LARGEST REGIONS OF UKRAINE IN THE EXPORT-IMPORT OF GOODS IN 2018

Shemchuk Maryna

In today's conditions of market economy development of Ukraine, assessment of socio-economic development of the country and its regions is a very important issue. Taking into account the tendency of recent years, which shows that regions are increasingly taking part in foreign economic relations of the country and becoming their subjects, studying the path and dynamics of this development is also a topical issue. As our country is now in the stage of socio-economic transformation, the need to analyze the opportunities available in the regions for establishing foreign economic relations, the choice of regional enterprises an optimal way for entering the international markets and the search for tactics for their implementation is even more urgent. Also, the article deals with the issues of participation of regions that occupy the largest share in the overall structure of foreign trade, namely in the export and import of goods in 2018. The analysis of changes in the volumes of foreign trade in goods in the largest regions of Ukraine in terms of exports and imports of goods, as well as the overall balance of foreign trade in the regions of Ukraine is presented. The influence of factors (both external and internal) on the socio-economic development of regions in general and their place in foreign trade in goods in particular are analyzed. The dependence between the economic development of the region and the extent of its participation in the foreign economic activity of Ukraine is proved. The purpose of this article is to consider the position of the largest regions of Ukraine for further analysis of possible prospects of Ukraine's development in the regional aspect.

Keywords: region, development, export, import, balance, commodity, foreign economic activity, share, growth, socio-economic development.

Постановка проблеми. Основною проблемою дослідження є питання поліпшення регіонального розвитку України, виходу регіонів країни на міжнародні ринки та поліпшення їхнього експортно-імпортного потенціалу.

Проблемними також є питання збільшення частки кожного регіону України у зовнішній торгівлі та знаходження шляхів для здійснення регіонами країни зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Одним з основних джерел офіційних даних щодо обсягів експорту-імпорту товарів за регіонами України є інформація, яка оприлюднюється на сайті Державної служби статистики щомісячно на 45-й день після звітного періоду.

Щодо теоретичного висвітлення цього питання в наукових публікаціях можна виділити статтю О. Логвиненко та В. Каразіної «Зовнішньоекономічні зв'язки регіонів України», де надано основну характеристику регіонів країни з позиції їх входження до системи зовнішньоекономічних зв'язків.

Також цікавою є робота О. Гладкого «Зовнішньоекономічні зв'язки регіонів України», де розкрито особливості міжнародних зв'язків господарського комплексу різних регіонів України, висвітлено регіональні аспекти зовнішньої торгівлі товарами та послугами, проаналізовано показники зовнішньої торгівлі товарами і послугами в розрізі найбільших міст України та запропоновано механізм оптимізації сприятливого інвестиційного клімату регіонів України.

Варто відзначити роботу М. Карп'яка та Н. Попади-нець «Зовнішньоекономічна діяльність регіонів України в умовах російської агресії: структурні особливості», в якій здійснено аналіз особливостей розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіонів України за період 2013–2015 рр. та оцінку впливу воєнної агресії з боку Російської Федерації на розвиток її зовнішньоекономічних зв'язків, а також роботу Л. Матросової та Л. Пруднікової «Аналіз методик оцінки соціально-економічного розвитку регіонів», де розглядаються переваги та недоліки різних наукових методів оцінки показників соціально-економічного розвитку регіону.

Постановка завдання. Основною метою дослідження є аналіз експортно-імпортного потенціалу найбільших регіонів України в 2018 р. та визначення чинників, що впливають на ці зміни.

Виходячи з мети, у роботі поставлені такі завдання:

- 1) проаналізувати загальну ситуацію у зовнішній торгівлі товарами України за регіонами;
- 2) оцінити вплив найбільших регіонів України на загальні обсяги зовнішньої торгівлі товарами;
- 3) з'ясувати шляхи поліпшення соціально-економічного становища малорозвинених регіонів України через збільшення їхнього експортно-імпортного потенціалу.

Вклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки України важливим завданням є оцінка соціально-економічного розвитку регіонів України. Для цього розвитку необхідні повні та достовірні дані про соціально-економічний стан регіону, його перспективи, можливості. Без наявності таких даних неможливо розробити стратегію розвитку регіону або подолати диспропорційність його соціально-економічного розвитку. Оцінка соціально-економічного стану регіону повинна бути багатовимірною та здійснюватися за певною множинністю статистичних показників [1].

В Україні формування сукупності одиниць державного статистичного спостереження щодо зовнішньої торгівлі товарами здійснюється на основі даних митних декларацій.

Інформація щодо регіональних обсягів зовнішньої торгівлі товарами, уточняється регіональними управ-

ліннями статистики за формами № 5-ЗЕЗ «Звіт про експорт (імпорт) товарів, що не проходять митного декларування» – щомісячно та № 14-ЗЕЗ «Звіт про придбання (продаж) товарів для забезпечення життєдіяльності транспортних засобів, потреб пасажирів та членів екіпажу» – щокварталу та надається Держстату для актуалізації сукупностей.

Сьогодні роль регіонів у зовнішній торгівлі товарами помітно підвищується, і тепер вони виступають на світовому ринку не тільки як системний елемент національної економіки, а й як повноправний суб'єкт зовнішньоекономічних відносин. Їх значення у реалізації зовнішньої торгівлі залежить від можливості території: географічного розташування, конкурентоспроможності підприємств у галузі, що виробляє продукцію на експорт [2].

Починаючи з 2014 р. регіональні обсяги експорту-імпорту товарів публікуються Держстатом без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

У наукових джерелах регіон визначається як складна територіальна соціально-економічна система, яка являє собою господарство, зв'язане з іншими регіонами системою географічного розподілу праці, а також економічними і політичними відносинами, які підкоряються законам ринкової економіки [3].

Враховуючи те, що регіон належить до складних систем, він і сам є функціональною підсистемою національної економіки та її соціальної сфери. Він характеризується множинністю його складових елементів, ієрархічністю, структурою, багатьма рівнями [4].

Для аналізу сучасних умов зовнішньоекономічної діяльності в регіонах на рис. 1 представлено сальдо зовнішньої торгівлі товарами в 2018 р.

Із даних, представлених на рис. 1, можна зробити висновки, що найбільше перевищення обсягів експорту та обсягами імпорту (позитивне сальдо) спостерігається в Донецькій (2 598,9 млн. дол. США) та Дніпропетровській (2 458,4 млн. дол. США) областях. Таку ситуацію можна пояснити великою кількістю експортоорієнтованих підприємств у даних областях та високим виробничим потенціалом цих регіонів.

Негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами спостерігається в таких областях, як Київська – 1 785,3 млн. дол. США та Львівська – 811,0 млн. дол. США. Це можна пояснити високою кількістю населення в регіонах та незабезпеченістю власного споживання внутрішнім виробництвом.

Великі міста України також виступають основними центрами активізації світогосподарських зв'язків і зовнішньоекономічних відносин. Їхній виробничий, науково-технічний та інноваційний потенціал сприяє активізації міжнародної торгівлі нашої держави, стимулює зростання та розвиток процесів міжнародної кооперації та співробітництва. При цьому особливо велике значення мають великі й найбільші міста державного та обласного підпорядкування: столиці областей, крупні промислові і транспортні вузли, центри [6].

За регіонами України експорт розподіляється нерівномірно і, відповідно, має непропорційну структуру (рис. 2).

З проведеного аналізу, результати якого представлено на рис. 2, можна зробити висновок про те, що най-

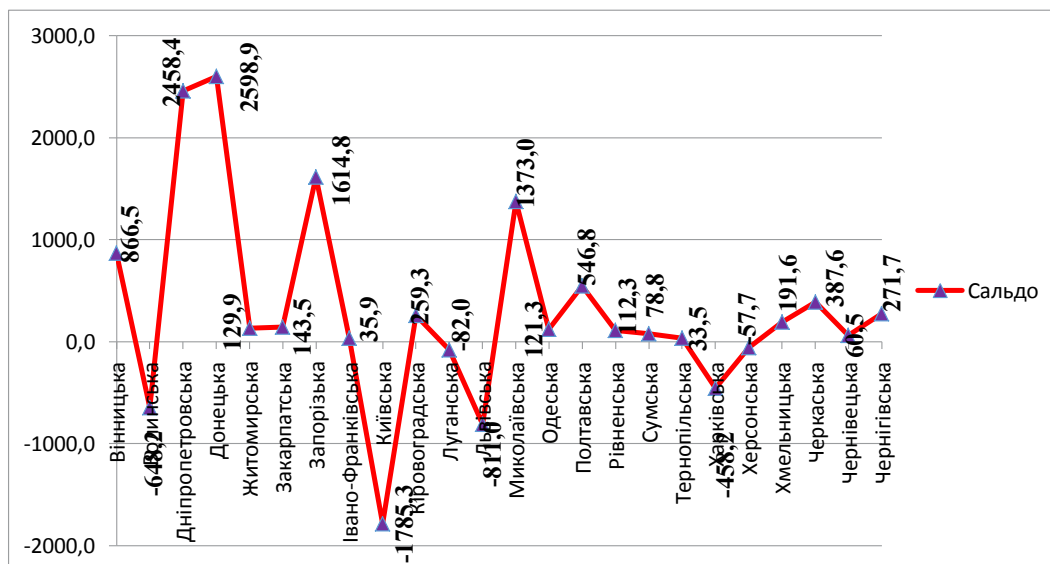

Рис. 1. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами за регіонами України в 2018 р.

Джерело: власні узагальнення автора за даними [5]

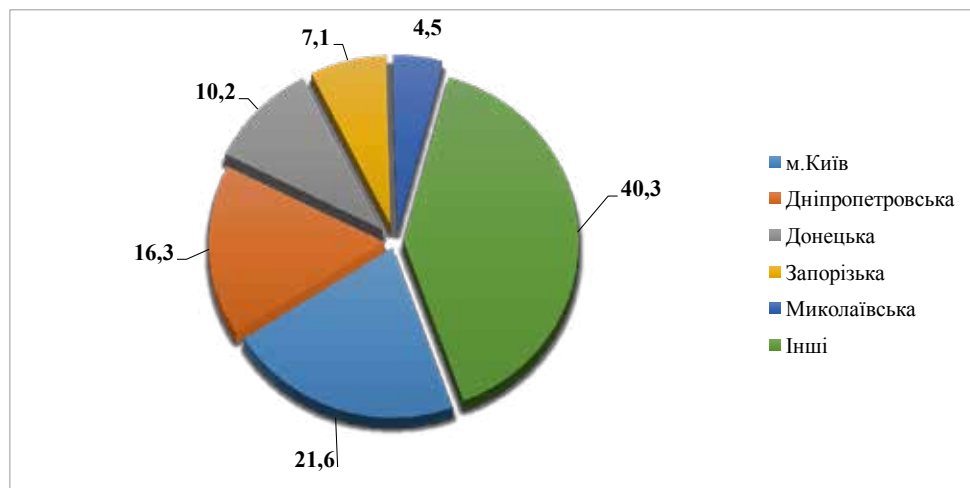

Рис. 2. Динаміка експорту товарів за регіонами України в 2018 р.

Джерело: власні узагальнення автора за даними [5]

більшу частку в експорті товарів у 2018 р. займає місто Київ – 10 248,8 млн. дол. США. Обсяг експорту в Києві в 2018 р. порівняно з 2017 р. зріс на 5,2%.

Обсяги експорту Дніпропетровської області в 2018 р. становили 7 722,9 млн. дол. США та зросли порівняно з попереднім періодом на 9,5%. Лідуючі позиції області в експорті товарів пояснюються великою кількістю експортоорієнтованих виробництв та населення.

Найменшу частку в експорті товарів займає Чернівецька область (0,4% від загального обсягу). Обсяг експорту області становить 200,1 млн. дол. США та порівняно з 2017 р. зріс на 33,6%.

Загалом можна сказати, що обсяги експорту майже в усіх областях України (крім деяких, в яких спостерігається скорочення: Одеської – на 8,0%, Херсонської – на 6,6% та Луганської – на 13,2%) зростали, що свідчить про збільшення участі більшості розвинених регіонів України у зовнішній торгівлі товарами.

Для поглибленого вивчення участі регіонів у зовнішній торгівлі товарами розглянемо імпорт товарів у 2018 р. (рис. 3).

Із даних, представлених на рис. 3, видно, що ситуація в імпорті дещо схожа із ситуацією в експорті.

Лідуючі позиції тут також посідають м. Київ – 23 516,8 млн. дол. США (порівняно з 2017 р. обсяги імпорту зросли на 18,5%) та Дніпропетровська область – 5 264,4 млн. дол. США (зростання на 14,2% порівняно з попереднім періодом).

Як видно з даних, ці регіони мають не лише великий експортний потенціал, а й є імпортозалежними. Імпортують здебільшого обладнання та сировину для виробництва, а оскільки тут ще й найбільш густозаселені території країни, то частина імпортованої продукції, звичайно, йде на задоволення потреб внутрішнього споживання населення.

Найменша частка – 0,2% в імпорті товарів належить Чернівецькій області (139,6 млн. дол. США), порівняно з 2017 р. обсяги імпорту тут зросли на 23,3%.

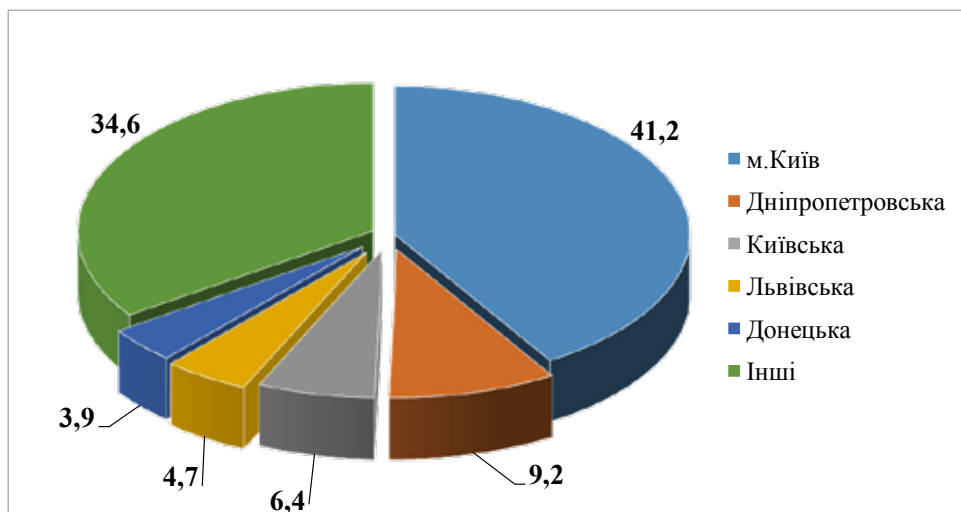

Рис. 3. Динаміка імпорту товарів за регіонами України в 2018 р.

Джерело: власні узагальнення автора за даними [5]

Обсяги імпорту товарів зростають майже в усіх областях (окрім Миколаївської, де спостерігається зменшення обсягів імпорту на 5,4%, Черкаської – зменшення на 1,3% та Рівненської – зменшення на 12,5%).

Імпорт товарів, як і експорт, розподіляється між областями нерівномірно, залежно від виробничих та споживчих потреб окремого регіону.

Виходячи з представлених даних, можна зробити висновок, що економіка України залишається імпортозалежною, це означає, що країна не може забезпечити внутрішнє споживання власним виробництвом та потребує додаткового імпорту продукції.

Загалом можна сказати, що як в експорті, так і в імпорті продукції лідируючі позиції належать м. Києву, що пояснюється великою кількістю промислових підприємств та торгових точок, а оскільки Київ є містом із найбільшою кількістю населення в Україні, то для забезпечення власних потреб продукція здебільшого імпортується.

Висновки з проведеного дослідження. У регіонах України на сучасному етапі спостерігається тенденція до зростання експорту та імпорту товарів, проте залишається проблема регіонального дисбалансу міжнародної торгівлі.

Економічний розвиток регіону базується на мікроекономічних відносинах – відносинах між підприємствами, ринками товарів і послуг, засобами виробництва і виробничою та соціальною інфраструктурою. Для економіки регіону притаманна широка взаємодія між усіма суб'єктами господарювання, що відображає інтеграційний процес і характеризує комплексність та збалансованість його розвитку [7].

Під час аналізу регіонального розвитку економіки України актуальним залишається питання невраху-

вання «тіньового сектору» поруч з офіційними статистичними даними для розрахунку показників соціально-економічного розвитку регіонів, а також показників по групах для відображення повної та реальної картини розвитку регіонів.

Загальні обсяги експорту та імпорту за регіонами України зростають. У 2018 р. порівняно з 2017 р. обсяги експорту зросли на 9,4% і становили 47 339,9 млн. дол. США, а обсяги імпорту зросли на 15,2% і становили в 2018 р. 57 141,0 млн. дол. США. Як в експорті, так і в імпорті товарів лідируючі позиції займають м. Київ та Дніпропетровська область. Найменшу частку як в експорті, так і в імпорті (0,4% і 0,2% відповідно) займає Чернівецька область.

Лідируючі позиції міста Києва у зовнішній торгівлі товарами можна пояснити тим, що в столиці виробляється велика кількість високотехнологічної та експортоорієнтованої продукції. Проте у зв'язку з великою кількістю населення імпортується продукція для задоволення внутрішніх потреб регіону.

Оскільки диспропорція між участю регіонів в експорті й імпорті зберігається, доцільно цю проблему вирішувати через перерозподіл фінансування на державному рівні від найбагатших регіонів на розвиток менш розвинених регіонів. Це дасть змогу поліпшити економічну ситуацію в малорозвинених регіонах, а також підвищити їх технологічну оснащеність та виробничі можливості.

Раціональна та ефективна державна політика в регіональному аспекті дасть змогу зменшити дисбаланс між найбагатшими та малорозвиненими регіонами, а отже, поліпшити ситуацію щодо участі малих регіонів України в зовнішній торгівлі.

1. Матросова Л.М., Пруднікова Л.О. Аналіз методик оцінки соціально-економічного розвитку регіонів. *Економічний вісник Донбасу*. 2008. № 3. С. 69–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2008_3_12.

2. Брензович К.С. Регіональний вимір зовнішньої торгівлі послугами України. URL: <https://dSPACE.Uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>.

3. Логвиненко О.О., Сорокотяга І.М. Зовнішньоекономічні зв'язки регіонів України. Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України». 2007. URL: http://www.confcontact.com/2007mart/2_Logv.php.

4. Голиков А.П., Казакова Н.А. *Світове господарство: галузева структура, географія, сучасні тенденції*. Харків : ХНУ, 2005. 122 с.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Гладкий О.В. Зовнішньоекономічні зв'язки регіонів України. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми міжнародних відносин і зовнішньої політики країн світу». 2013. URL: <https://integrationconference2011.wordpress.com>.
7. Качан Є.П. *Регіональна економіка : підручник*. Київ, 2011. 670 с.
8. Далик В.П., Дуляба Н.І. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 7. Ч. 1. С. 110–113. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12507/1>.
9. Лапшин В., Кузніченко В. Зовнішньоторговельна діяльність регіонів України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 2. С. 54–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_2_7.
10. *Методологічні положення статистики зовнішньої торгівлі України товарами від 07.12.2006*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2006/588/metod.htm.

E-mail: marishka.shemchuk@gmail.com